

WIENIAWA

Herb szlachecki. Heraldyczny znak rodu Wieniawitów, z którym łączy się rodzinę Leszczyńskich. Stefan z Karmina i Iwan z Soboty świadczyli w 1405 r. w procesie nagany szlachectwa i podali, że pieczętują się głową żubrzą, zwaną pospolicie *loszą*, z kolcem w nozdrzach i ich herb ma zawołanie Wieniawa.

Klejnoty Długosza podają, że w złotym polu tarczy widnieje godło o barwach naturalnych (brąz). Najstarsze pieczęcie z herbem Wieniawa pochodzą z lat 1382, 1388, lecz z uwagi na zatarcie legendy ich identyfikacja nie jest możliwa.

O barwach herbu dowiadujemy się głównie z zabytków malarstwa tablicowego, m. in. obrazów *Madonny od Ognia* (Madonny ab Igne) w kolegiacie NMP w Kaliszu, Matki Boskiej z donatorami w kościele w Drzeczkwie koło Leszna, epitafium Jana Sakrana w klasztorze Mansjonarzy na Stradomiu w Krakowie.

Herbem Wieniawa pieczętował się Jan Długosz, syn Jana z Niedzielska i Beaty, córki Markusza z Borowna, wybitny dziejopis polski (zm. 1480 r.). Z jego osobą związane są liczne zabytki zdobione tym herbem. Dwie tablice fundacyjne, upamiętniające jego działalność budowlaną są jedynymi z nielicznych źródeł wyobrażających klejnot herbowy. Jedna z nich zachowała się na Domu Mansjonarzy, zwanym także Domem Długosza, w Sandomierzu, druga natomiast w Krakowie i jest obecnie wmurowana w ściany Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego. Widzimy na nich lwa wynurzającego się z korony nakrywającej hełm, trzymającego w prawej łapie obnażony miecz, lekko wzniesiony ku górze. Na epitafium Rafała Leszczyńskiego (zm. 1501 r.), zachowanym w kościele dominikanów w Brześciu Kujawskim wyobrażono tylko tarczę turniejową nakrytą hełmem z profilu.

Piękna tablica fundacyjna, upamiętniająca działalność Jana Długosza, jest wmurowana w ściany domu przy ulicy Kanonicznej w Krakowie związana z fundacją Psalterii Wawelskiej w 1480 r. Inne tablice spotykamy w kościołach w Raciborowicach i Szczepanowie.

Tarcze herbowe z Wieniawą – jak pisze S. K. Kuczyński – występują dodatkowo nad portalami, w obramieniu okien, a także na zwornikach i wspornikach sklepień (Szczepanów, Raciborowice, Wiślica, Chotel Czerwony).[...] Wszędzie wszakoż - i to nie na poślednim miejscu - obecna jest Długoszowa Wieniawa, nieraz kilkakrotnie. Na tablicy erekcyjnej w Raciborowicach patronce kościoła św. Małgorzacie, niby trzymaczowi tarczy herbowej, rzeźbiarz włożył do ręki Wieniawę. Kładzie ją też Długosz, poniżej św. patronów, na

pretekście strony przedniej ornatu, ufundowanego w okresie probostwa w Kłobucku dla miejscowego kościoła. Znaczący swym herbem rękopis Kroniki Świata Pawła z Wenecji (tzw. *Puteolanus*), zapisany Collegium Artisanarum Akademii Krakowskiej. Herb jego występuje również na karcie kodeksu zawierającego pisma różnych autorów, przechowywanego w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej. W ten sposób upamiętnia Długosz dla współczesnych i potomnych autorstwo swych fundacji i zapisów, znaczący też swoją własność.

Klejnot: Znane są dwie odmiany klejnotu Wieniawy. Jedna z nich od drugiej różni się jego plastyką. Wieniawici – Leszczyńscy osiedli w Wielkopolsce pieczętowali się klejnotem w postaci rogów bawolich wyrastających z hełmu, natomiast Długoszowie z Niezdielska, związani z ziemią sieradzką, a następnie z Małopolską posługiwali się klejnotem wyobrażającym w koronie na hełmie lwa stojącego z obnażonym mieczem w łapie.

Klejnot Wieniawitów Leszczyńskich znany jest z epitafium Rafała z Leszna, kasztelana poznańskiego w kościele dominikanów w Brześciu Kujawskim, pochodzącym z początków XVI w. (1501 r.) oraz obrazu Matki Boskiej *ab Igne* z kościoła kolegiackiego w Kaliszu. Klejnot Jana Długosza zachował się na tablicy tzw. Domu Długosza w Sandomierzu (1476 r.) oraz drugiej tablicy fundacyjnej, wmurowanej obecnie w ścianę Collegium Maius Uniwersytetu Krakowskiego.

Zob.: Heymowski A., *Les cimiers*, s. 141 (nota); Walicki M., *Złoty widnokrąg*, Warszawa 1965, s. 57 n.; Walicki M., *Kaliska Madonna Ab Igne*, *Biuletyn Historii Sztuki* 22(1960), nr 3, s. 268-276; Gąsiorowski A., *Hrabiowski tytuł Leszczyńskich*, *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza*, t. X, z. 2, 1971, s. 47 n.

Herb Wieniawa. Tablica fundacyjna. Collegium Maius w Krakowie. XV wiek.

Lit.: Gąsiorowski A., *Hrabiowski tytuł Leszczyńskich*, *Studia Dziejów Mat. do Dziejów Wlkp.i Pomorza* 20(1971); Karwowski S., *Leszczyńscy herbu Wieniawa*, *Mies. Herald.* 7(1914), nr 1-2, s. 27-31; nr 3-4, s. 68-76; nr 5-6, s. 113-118; nr 11-12, s.156-187.